

La mina Canta, el nostre *The Monuments Men*

Text > LAURA REIXACH

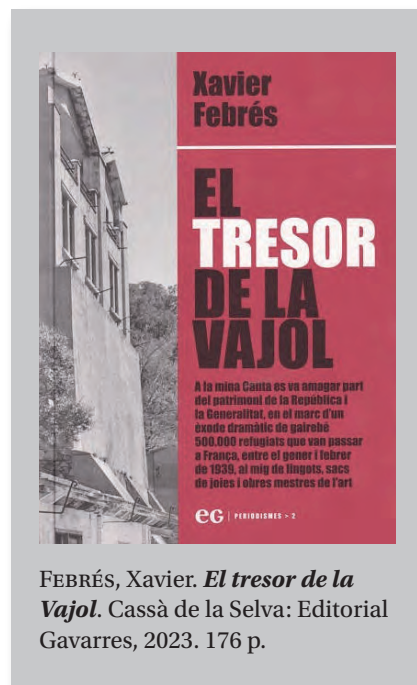
Nosaltres, que som habitants d'un present farcit d'esdeveniments luctuosos, sovint patim una desmemòria compulsiva de la nostra recent i turmentada història. Aquesta actitud, ben pròpia de l'ésser humà, s'ha vist reforçada els últims anys tant per la gravetat dels esdeveniments que es produeixen com per l'acceleració i acumulació d'informació que han possibilitat els avenços tecnològics. Davant d'això, un llibre com *El tesor de la Vajol*, de Xavier Febrés (Barcelona, 1949), que aporta una crònica, documentada amb rigor i sense oblit, ens permet reconduir la nostra atenció cap a uns fets que van configurar decisivament el present en què ara vivim.

En una primera part, intitulada «El tesor de la República», Febrés desemulla amb contundència i solidesa el paper que va tenir la mina de talc de la Vajol (la mina Canta) en el salvament del tesor del govern legítim escollit a les urnes. Episodi històric que ha donat peu a innumbrables llegendes i confusions, i que l'autor sap relatar amb claredat i precisió, i enriquir amb aportacions documentals tan valuoses com una conversa entre Azaña i Negrín que conté una perla com aquesta: «El Museu del Prado —li vaig dir en una ocasió— és més important per Espanya que la República i la Monarquia juntes».

Un succès, el salvament del tesor, tan sucós argumentalment que podria servir com a base per a una singular *The Monuments Men* a la catalana. Només caldria veure quin actor podria estar a l'altura d'en Clooney i, per descomptat, trobar prou finançament per portar-ho endavant. Aquest darrer punt és molt més difícil que el primer.

El tesor de la Vajol, aquest segon volum de la col·lecció «Periodismes» de l'Editorial Gavarres, consta de dues parts més, en les quals Febrés relata la ingent complexitat que va suposar aquest èxode tràgic de gairebé mig milió de persones derrotades pel feixisme. En aquestes dues seccions, «La riuada humana» i «El pas de la frontera», introduïdes igualment per una documentació fotogràfica de qualitat que dona testimoni de la cruesa i magnitud dels fets, l'autor relata amb minuciositat d'expert com es va desenvolupar el pas dels refugiats per la frontera francesa, abastant totes les rutes que es van utilitzar i cobrint tots els perfils humans. Des de ciutadans anònims o soldats fins a personatges il·lustres, com el poeta Machado o el president Companys.

Febrés, amb argumentacions fonamentades, també apunta que les decisions polítiques són cruïlles decisives en el transcurs de la història: «Amb

cinc mesos més de resistència del govern i de l'exèrcit a la part del territori que controlaven, la declaració de la Segona Guerra Mundial l'1 de setembre següent hauria convertit la República en aliat necessari de les dues potències democràtiques enfront de l'Eix». Sens dubte, *El tesor de la Vajol* és un llibre dens, interessant i farcit d'esdeveniments remarcables. Un imprescindible.

Les cicatrius invisibles

Text > JAUME PLANAS PERXACHS

El Premi Just M. Casero 2023, atorgat a Mercè Saurina, agafa el tema clàssic del viatge per fer introspecció, examen de consciència i descoberta. La Clara, la protagonista, ha fugit del paisatge de l'Empordà (i sobretot del temps de la sega als estius), on va néixer, perquè hi ha un record que la corseca i que l'ha marcat des dels deu anys. El seu refugi, allunyat d'aquell món mediterrani de la infantesa, ha estat definitivament una ciutat de l'arxipèlag Svalbard (Noruega) amb totes les ca-

racterístiques d'aquest enclavament: magatzem mundial de llavors, climatologia particular, mesos de foscor, prohibició d'enterrar-hi els morts, etc. Quan un germà li comunica que la mare s'està apagant, retorna a casa per acomiadar-se'n. Durant el trasllat cap a Catalunya, la Clara rememora la seva biografia, la transformació d'una nena en adolescent, les descobertes i conquestes a l'edat adulta, sempre lligada a aquell episodi que la va trasbalsar i commocionar i que continua cuejant, explicant els perquès del seu

present: no ha estat mare, la seva darrera relació amb un noruec fa aigües...

Fugint dels camps de blat exposa un desbloqueig emocional quan la Clara aconsegueix fer les paus amb aquell capítol que no havia estat mai clos. Aconsegueix desempallegar-se del llast que arrossegava. Estem davant un drama intens, escrit de manera acurada, dirigit per la veu en primera persona de la Clara a voltes amb un to —pel meu gust— excessivament poètic. Aquests girs, crec, li juguen a la contra. La veu, en alguns